

Besenyődi Judit

Éjfél előtt

Azon a reggelen órákig ültem az íróasztalnál, és nem tudtam, az a meglepő, hogy végre elaludtam, vagy az, amit álmodtam. Néhány hete eladtam azt a lakást, amiben felnőttem. Azt hittem, az ember panellakásokhoz nem tud úgy kötődni, mint egy kertesház békéjéhez. Egy négyemeletes tömbházra hogyan is lehetne emléklakettet tenni, hogy „Itt töltötte élete legszebb éveit XY...”? A beton valahol olyan, mint az ólomkoporsó.

Egyik reggel láttam, hogy elvitték a régi parkettet. Nem gondoltam, hogy meghat majd, végül is nem költöztem messzire – csak ide szembe, talán azért, hogy szemmel tudjam tartani, mi marad az ember után. Ekkor értettem meg. Semmi, még a parkett sem, egy talpalatnyi föld sem, ahová kiléphet a világból. Valamiért az a régi faliszőnyeg jutott eszembe, ami gyerekkoromban az ágyam fölött fedte be a falat. Egy szarvas és egy ünő, havas táj. Abban az időben mindenkinek volt ilyen, általában szarvasos, de mindenképp állatos. Nagymamámnál például kártyázó disznó, farkas és róka. Előkerestem tehát az én szarvasaimat, és az ágyam fölé helyeztem. A régi szoba narancssárga volt. Ez most fehér. Így sokkal havasabbnak tűnik a táj.

Mióta tehát felszedték a parkettet, nem tudok aludni. Éjjel csak forgolodom és folyvást megébredek. Azon a hajnalon viszont álmodtam. Valamikor fél kettő és háromnegyed négy kö-

zött, és ébredés után kényszeresen meg akartam írni, de nem találtam a találó szavakat, mintha nem ezen a nyelven álmodtam volna. Kezdetnek leírtam, ami először eszembe jutott. Elvonatkoztatva érzéseimtől. Ezután az asszociációkat cetlikre gyűjtöttem, de semmi... Egy kép nem hagy nyugodni... Talán azért nehéz elmondani az álmokat, mert valahol a nyelviség, képiség és gondolatiság hármasságán jön létre. Mióta is próbálkozunk az intermedialitással? A szavak tehát alkalmatlanok, de csak így lehet.

Egy temetésen voltam. Egy nő temettek, aki én vagyok, de én se. A véréből vagyok, miközben semmi közöm hozzá. Egy erős, de nem létező kötelék, egy megfogalmazhatatlan rokonság. A kápolna eresze alatt álltam egy archaikus zsákfalu elhagyott temetőjében. Az ilyen zárt terek a generációk cseréje után már csak temetőnek jók. Csak azért jönnek erre az emberek, mert valami távoli rokonuk halt meg itt, és hogy megtudják a pap búcsúbeszédéből, hányan is vannak unokatestvérek. Ősz volt. Végignézttem a tömegen. Úgy tűnt, mintha a világon mindenki ott tolongott volna, miközben alig voltunk harmincan. Fiatal hölgy volt, vagy voltam, de sem anyja, sem apja nem volt soha, csak egy régen elhunyt férje. A pap ideges volt, nem éppen rutinos, de katonás mozdulatokkal sietett a sír felé. Zavart volt, szinte kétkedő.

Valamit sejtett, amit még én sem értettem igazán. Egy egyszerű gödör felett állt meg, öt lépésre a csalitostól, ami a határtól választotta el a temetőt. Az ég sötét volt, de nem úgy, mint éjszaka. A fagyos szél összekócolta a lelkész haját, szinte kislány volt így zavartan és rendezetlenül. Nem énekelt senki, a halott a sírban feküdt, testét semmi nem választotta el az anyaföldtől, belesimult, mintha maga is egy rög lenne, egy hófehér a sárgák között. Legalábbis a tömeg ezt hitte, de a pap, igen, egyedül ő átnézett a világ felett, keresztül a századokon és korokon, és tekintete megállt a kápolna eresze alatt a halotton. De mégsem a tekintete. Nem. A fű. A fű a gödör szélén, az a száraz meghajlottság. Azt nem lehet szavakba önteni...

Délutánba dőlt a Nap, mire felocsúdтам. Be kell mennem a kórházba. Az órák mindig öt perccel siet, hogy folyamatosan késésben érezzem magam, mert az élet praktikái nélkül is képesek vagyunk lekésni a nagy pillanatokat. Késésben voltam. Mostanában sokat járok be haldoklókhöz, ha időm van rá, főleg magányosokhoz, akiket nem látogat senki. Nekik jó, mert nincsenek egyedül, én pedig várom, hogy ihletet kapjak az íráshoz.

A sürgősségin az ügyeletes barátnőm igazított el. Egy hölgyhöz vitt be, aki ma érkezett. Senki nem tudja a pontos okát, egy eddig ismeretlen betegségben szenved, haldoklik. A harmincas évei elején lehet, mégis arca megviselt, sokatlátott, erős napsütéshez szokott, mégis hófehér. Alsó állkapcsa enyhén előrébb csúszott, mint a felső, szemöldöke sűrű, mégis rendezett. Tejszőke haja apró fürtökben keretezte arcát. Szeme mongoloid, orra kissé ormóttan,

de ezektől a szokatlan vonásoktól volt szép. A szobában émelyítő rózsaszín gomolygott.

– Isten hozott, leányom!
– Jó estét! Én leszek, aki itt marad önnel a...

– Tudom. Tegezed-e anyádat?
– Igen.
– Tegezz engem is.

Kicsit hezitáltam, majd újra megpróbáltam beszélgetni vele:

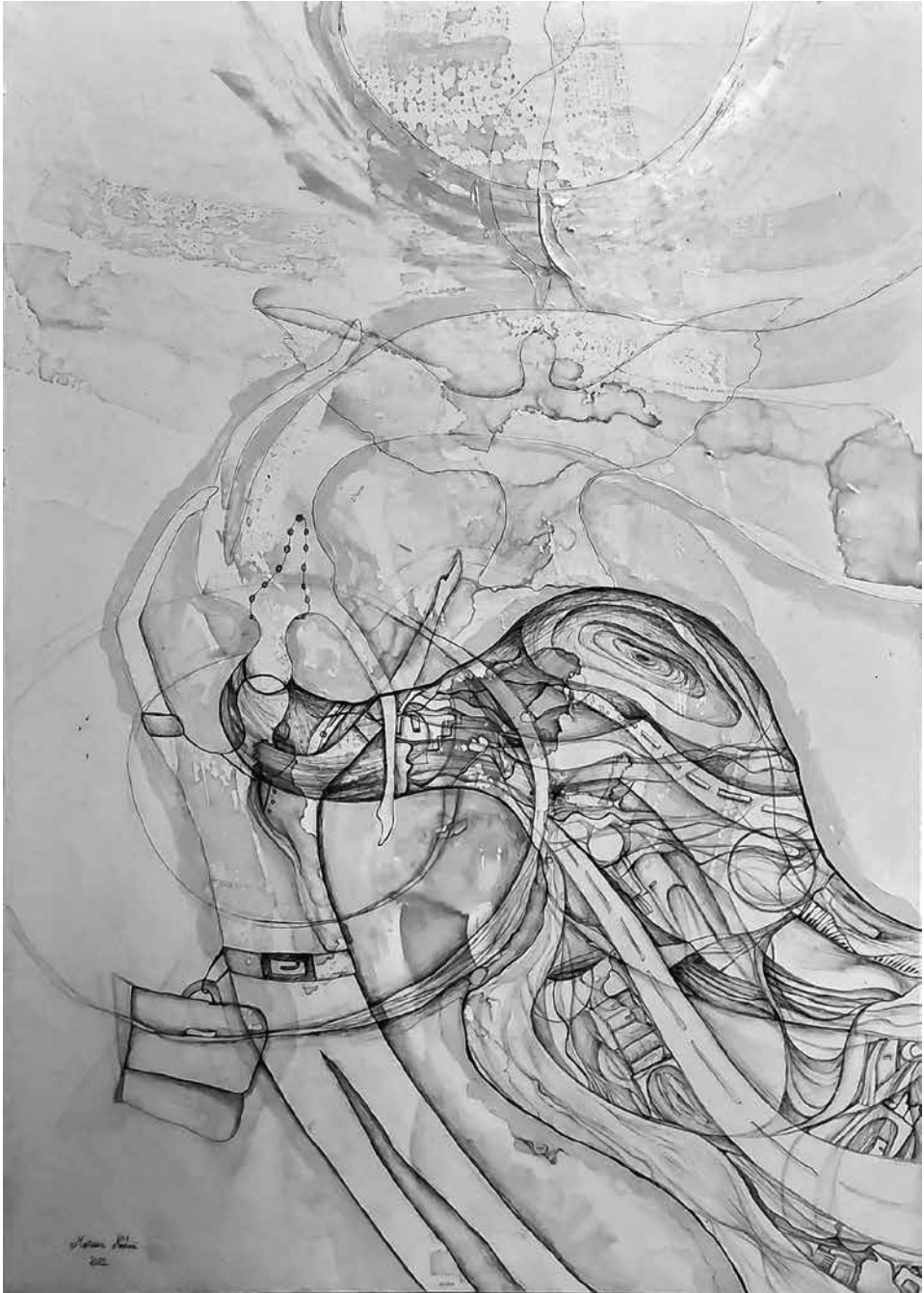
– Hogy vagy?
– Elfáradtam. Így a végén az ember szeret rejtelmes lenni, de azért elmond mindent. Hány óra van?

– Délután hat.
– Akkor elindulhatok. Hiszel Istenben?

– Nem járok templomba.
– Persze, ezért lehetsz most itt. Hallod? Nem szólnak a harangok. Elmentek Rómába.

Ekkor egy ápoló lépett be, és közölte, nincs elég hely az osztályon, fel kell szabadítani ezt az ágyat, ezért átviszik oda, ahol a koponyavizsgálatokat végzik. Azokban a termekben még van elég hely. Ez a harmadikon van. Felajánlottam, hogy majd én felviszem, de ahogy kiment a férfi, a beteg közölte: egyedül, segítség nélkül kell mennie.

A folyosókon nehezen és lassan haladtunk. Egy percre sem vettem le róla a szemem. Görnyedten haladt, mintha nagy súlyt cipelne, mégsem kapaszkodott meg semmiben. Csapzott haja koronaként tapadt fejére, fonatának koszorúja vadul szorította asszonyi fejét. Kétszer meginogott a lába, egyszer el is esett, de beértünk a terembe. Odabent ketten feküdtek. A középső ágy volt üres, arra feküdt fel. Ekkor jutott eszembe, hogy rápillantsak a

kórlapjára. A betegsége három nyelven volt felírva. A latin szöveget ismertem csak fel, de kiolvasni nem tudtam, így felakasztottam az ágya fölé.

Bal felől egy ráncok szántotta arcú, vénséges asszony feküdt. A középkorban könnyen ráfoghatták volna, hogy boszorkány. Nyakában egy hosszú, ezüstkígyó-nyakék tekergett. Ő szólalt meg először:

– Rég találkoztunk, Ráhel!

– Nem elég rég.

– Egykor a ligetben még szívesen fogyasztottad szavaimat, húgom – nevetett krákgoya a boszorkány. Az én betegem viszont csendes és nyugodt maradt. A jobb felől fekvő kelt a védelmére:

– Ne kísértsd! Kísértetted eleget!

Ezzel a két másik meghalt. Ez utóbbi békésen és csendben, Ráhel nézve. A másik viszont egy óriási síron túli sikollyal, mely oly mélyről jött, hogy egész teste és arca belefeketedett. Bőre kiszáradt, szinte pikkelyesnek tűnt az estébe forduló délután derengő színeiben. Egy percre megremegtem a látványtól, de hamar magamhoz tértem. Behívtam egy ápolót, aki letakarta és kivitte a testeket. Most is hallom a második ágy kerekének sziszegését. Hangját felerősítette a folyosó üressége, visszhangja kísértően csúszott vissza a világ réseibe.

– Még halálában is hátborzongató...

– Ne kárhoztasd, nem a te dolgod.

– Ki volt ő? Ismerted?

– Fontos munkát kapott egyszer, de nem tudta elvégezni, engem hívtak helyette. Ő nem tudta megbocsátani, ezért törbe csalt, hogy én is vétkeztek. Ezért nem vagyok rá méltó, hogy ma szenvedjek ki.

– Ráhelnek hívnak?

– Magyarul Emese – mondta, de ezt később sem értettem.

– Ha nem sértelek meg, miféle betegségben szenvedsz?

– A bűnben, nyomja az oldalbordámat. Különös betegség, nekem több van, mint másnak. Szomjas vagyok, tudnál... – és már nyújtottam is neki a poharat. Beleivott, de elfanyalodott. Biztosan már nem érzi az ízeket. Azért illedelmesen megköszönte.

– Hány óra?

– Kilenc múlt.

– Nemsokára bejön az orvos az utolsó gyógyszerrel. Ha meghalok, szeretném, hogy a tied legyen a köntösöm.

– Köszönöm.

Ezután sokáig hallgatott. Én sem szóltam, valamiért borzalmasan fájt a fejem. Úgy éreztem, bárhogy végződik is ez a nap, soha nem fogom tudni megírni. Végül megkérdeztem:

– Vannak gyerekeid?

– A gyermekeim, akiket én szültem, már régen meghaltak. Az egyiket a testvére ölte meg.

Mindezt megdöbbenő szilajsággal mondta ki, azt hiszem, az igazi anyák csak ilyen erősek. Nem haragszik, nem vádol. Tisztán és világosan látja a századokat és gyermekeit. De mélyen legbelül begyógyíthatatlan seb tátong.

– Szép életed volt?

– Örökké mentem, futottam valahová. Tovább! Tovább! – mondta mosolyogva.

– Bejártad a világot?

– Az örök időt kaptam ajándékba, de nem volt keserűségetől mentes. Vér és vihar mindenholnan elkergett. Sosem volt alattam szilárd a föld. Szörnyű álmok gyötörtek, az ősbűn bilincse és az önsanyargatás. Soha nem békéltem meg a világgal, sem magam-

mal, és most félek – bár nem mutathatom –, hogy úgy ítéltetem, ahogy magamat ítélem.

– És a férjed?

– Egyszer miattam lett beteg. Akkor megfogadtam, ha meghal, vagy megölöm magam, vagy apácának állok. Az első nem sikerült, ez utóbbit az egyház nem engedte, de azért sokat beszéltem Máriával. Csak ő érti. Azt hiszem, mindent elmondtam, amit tudnod kell. Megírhatod.

Ekkor nagyon meglepődtem, de amikor az ember csodát lát, nem mer kérdezni. Minden logikusnak és elkerülhetetlennek tűnik. Visszagondolva úgy beszélt, mintha a múlt században tanult volna olvasni. Szinte öröm volt hallgatni. Egyszer még mormolt valamit héberül arról, hogy nem méltó, ő nem... de nem értettem pontosan. Biztosan a láz miatt.

– Mennyi az idő?

– 11 óra múlt.

Nem sokkal éjfél előtt bejött egy orvos. Fehér köpenyének bélése vörös volt. Csendben megállt az ágy szélén. Megnézte a pulzusát, majd előkészített egy tűt. Ekkor a beteg ismét megkérdezte:

– Hány óra van?

– Mindjárt éjfél.

Az orvos beleszúrta a beteg oldalába a tűt. A sebből vér és víz folyt ki.

– Pontosán hány óra?

– Éjfél múlt két perccel.

– Akkor vége.

Amikor hazaértem, a két szarvas távolabb sétált egymástól. Az ünő a fa alatt feküdt, és egy hosszú, vékony csík választotta el a hímtől. Nem bírta a szög. Csak azt sajnálom, hogy nem tudom összevarrni. Most veszem csak észre, a szőnyegen éppen olyan a fű.

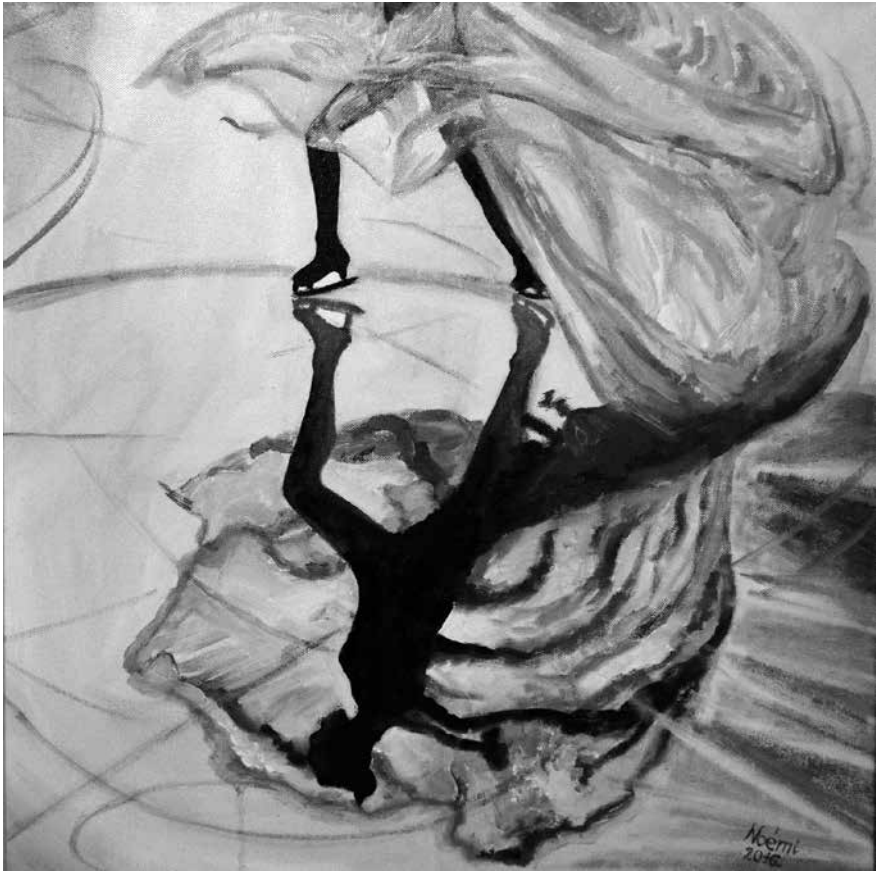
Muskátlik

Tavaszi volt, amikor az ablakban megjelent ez a kellemetlen társaság. Hatan vagy heten lehettek, folyton a párkányokon ültek, melyek csak annyira voltak magasan, hogy föl lehessen mászni rájuk, és éppen az emberek felett lehessen ellátni róluk. Innen hangzottak nap nap után a nagy szónoklatok, a lázító szövegek és a legszívigatabb prédikációk. Vesztemre pedig éppen ebben a lépcsőházban laktam.

Nagyon világos színekben pompáztak, valahol a vörös és a rózsaszín között. Annyira élénkek voltak, hogy már magukban felértek egy tiltakozással,

hát még ha meg is szólaltak. Márpedig nem bírtak nem megszólalni. A szószólójuk egy bizonyos Sándor volt, ezért mi elneveztük őket „Sanyiék”-nak.

Kezdetben lenyűgözött ez a társaság. Mindig tele voltak energiával, tűzzel, és életerősek voltak, mintha semmi sem szenvednének hiányt, pedig nem hinném, hogy dolgoztak valahol, hiszen szerény megfigyeléseim és a szomszédok szerint is egyfolytában ott ültek vagy épp feküdtek. Ekkor még komolytalannak, szinte performansznak tűnt az egész. Gondoltam, valami

sztrájkolók, csak nem értettem pontosan, mi ellen tüntetnek. Olyanoknak tűntek, mint a zsidók a pusztai vándorlás során, vagy mint az ég madarai. Amikor rájuk néztem, mindig az jutott eszembe, hogy milyen szerencsések, semmit nem kell tenniük, Isten ügyis gondoskodik róluk. Kivonultak a társadalomból, ezért lehet övék a világ. Titkon rajongtam értük.

Abban az időben rengeteget dolgoztam, szinte soha nem láttam a napot, mert reggel még túl korán volt ahhoz, hogy felkeljen, este pedig már nyugovóra tért, mire kiléptem a munkahelyemről a rengeteg papírral és adattal, amiket otthon mindig késő éjjelig tanulmányoztam, hogy másnap még ennél is produktívabb lehessenek, és persze reméltem, hogy észreveszi a főnököm, vagy kivételesnek tart ezért, és majd előléptet, de erről nem beszéltem neki, sőt senki nem tudta, hogy én mit csinálok éjjelente.

Mindig, amikor indultam vagy érkeztem, szándékosan úgy tettem, mintha nem találnám a kulcsom vagy nehézkesen menne a lépcsőzés (pedig csak három lépcsőfok vezetett az ajtóig), hogy hallhassam, miről folyik a diskurzus vagy a szónoklat. Titkon rajongtam a szabadságukért és a bátorságukért, hogy mindenki számára láthatók, hangjuk elkülönül a tömeg hangjától, hogy bármit kimondhatnak, és nem bünteti meg őket senki. Elkezdtem a munkaidő lejártával időben hazajönni, hogy többször láthassam őket, persze azzal, hogy nem túlóráztam, kevesebb lett a fizetésem, de nem bántam, ez volt az én lázadásom, így kicsit úgy éreztem, hogy közük tartozom. Néha eszembe is jutott, hogy megszólítsam őket, hogy elmondjam,

mit gondolok arról, amiről épp beszélnek, de aztán mindig az is eszembe jutott, hogy soha senkit nem láttam beszélni velük vagy hallgatni őket. Persze volt néhány kislány, akik néha ott játszottak, s fel-felugrottak, hogy elkapják a lábaikat, vagy néhány idős asszony, aki felemelte rájuk a tekintetét, de ezen kívül mintha senki nem látta vagy hallotta volna őket. Haragudtam is a világra, hogy nem veszik észre a körülöttük lévő világot. Volt, hogy úgy éreztem, szívesen megrángatnék mindenkit, aki jár az utcán, vagy kitennék egy nagy táblát, vagy csak egyszerűen mikrofonokat hoznék és hangszórókat, de féltem, hogy akkor Sanyiék megszólítanának, nekem pedig nem lenne merszem válaszolni, vagy egyszerűen elmennének.

Néma csodálatban teltek a napok, és én felvettem azt a szokásomat, hogy mindig volt nálam egy jegyzetfüzet, és mindig, amikor távolabb értem tőlük, megpróbáltam feljegyezni a szó- és mondatfoszlányokat, amiket kihallgattam. Néhány hét alatt szép kis listám lett, és persze megpróbáltam mindennek utánanézni. Olyanokat jegyeztem fel, mint: „übermens” (erről később megtudtam, hogy németül van, és így írják: Übermensch), meg „dehumanizáló gépezet” (erről nem találtam semmit egyetlen háztartási gépeket gyártó szaküzletben sem, biztosan csak gyárakban van ilyen), vagy „paradoxon” (erről a következőket találtam: *paradoxon* főnév -t, -ok, -ja (választékos, irodalmi nyelvben) 1. <Az ellentéttel (1b) rokon stíluseszközként:> paradox (1), gyak. elméskedő állítás, tétel (pl. A nőknek gyengeségük az erejük. – Szünj meg, panaszz; ne háborogj, szív! Bűnöd csak egy volt: az erény. Arany János)

|| a. (ritka) Olyan tétel, állítás, amelyben nem csupán látszólagos, hanem valóságos önellentmondás van. (Pl. fából vaskarika) 2. Egymásnak ellentmondó tények, események együttléte. Gazdasági, történelmi paradoxon.) De kimondtak olyan szavakat is, amiket nem merek leírni vagy nem lenne ildomos.

Nyár végén azonban történt valami. Mivel már nem dolgoztam olyan keményen, nem is haladtam annyit egy hónap alatt, mint máskor, ezért eltanácsoltak, én pedig nem mertem megmondani, hogy igazából én eddig többet dolgoztam, mint mások, és hogy én csak hallani akarom a prófétáimat, akik észre sem vesznek, és azt sem mondtam el, hogy mióta nem túlórázok, álmodni is szoktam csupa különleges és szép dolgokról, mint a muskátlik.

Amikor az ablak alá értem, ezúttal megálltam. Azt hittem, hogy valamilyen feloldozást nyerhetek a munkanélküliség okozta súly alól az én szabad mestereimtől. A szónoklat valahogy így szólt:

– Az embert csak a munka éltetheti! Munka nélkül semmik vagyunk! Mindenkinek megvan a maga helye a társadalomban, és azok, akik nem akarnak ennek a részei lenni, nem értékesek a társadalom számára. Munkanélküliségük kudarcukból és

tehetségtelenségükből fakad. Hibás egyedek, rebutok csupán, a társadalom szemete az összes! Nincs szükségünk rájuk!

Nem értettem minden szavukat, csak azt éreztem, hogy tudják, ők tudják rólam, hogy gyáva vagyok, hogy nem a tehetségem miatt voltam ott, ahol, hanem csak keményen dolgoztam, nem sajnálva semmit, és egy perccet sem éltem. Azt éreztem, meztelen szarvas vagyok előttük, látnak engem igazi valóságomban és pótolhatóságomban, hogy csak egy „Jedermann” vagyok, és ebből már sohasem fogok tudni kitörni, soha nem tartozhatok már közéjük. Egyik pillanatról a másikra meggyűlöltem őket. Kiáltani akartam, hogy hallgassanak el, hogy rendőrt hívok... de aztán sírva fakadtam, és csak a lépcsőházban mertem suttogva kimondani, hogy „sajnálom”.

A hideg beálltával valaki levágta a fejüket, és lecsupaszított torzóikat, csonkjaikat a lépcsőfordulóba helyezték. Én nem kerestem munkát, jön a tél, és már tudom, hogy nem vagyunk se zsidók, se madarak, de már nem tudok félni. Sokat olvasok, főleg filozófiát, a világ minden tájáról, még ázsiait is. Most nap nap után csak arra tudok gondolni, hogy egyszer el fog jönni a tavasz, és újra kikerülhetnek az ablakba a friss hajtások... szabad virágai ennek az elhagyott világnak.

